

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

19. søndag i treenighetstiden – 11. oktober 2020

Prekentekest: Matteus 5, 20-26

Lesetekst I: Sal. 36,6-11

Lesetekst II: Gal. 5,16-26

En høyere rettferdighet?

En høyere rettferdighet - det er noe å strekke seg etter! En høyere rettferdighet enn fariseernes og de skriftlærdes, det fikk disiplene høre. Gikk det an å overgå dem? Og i vår tid: Hvor rettskafne og fromme må vi være for å nå det nivået Jesus beskriver?

Å forkynne over Bergprekenen har alltid vært utfordrende. Venter Jesus at hans disipler skal ta hans ord bokstavelig? Er det mulig å leve slik i en verden som vår? Eller beskriver Jesus en gudsrike-etikk som skal inspirere og motivere oss til strekke oss så langt vi kan, uten å bli holdt ansvarlig for hvert enkelt påbud? La oss se nærmere på teksten:

Teksten

V 21-26 er den første av de seks «antitesene» i Bergprekenen. Tre av dem (også v 21-26) er særstoff hos Matteus. Det er tydelig at antitesene skal gi svar på spørsmålet om hva den nye rettferdigheten innebærer. Om denne rettferdigheten taler Jesus i avsnittet foran (v 17-20).

V 20. Avsnittet avsluttes med krav til en rettferdighet som «langt overgår» den som jødernes åndelige og etiske forbilder kunne vise fram. Ordet er kalt en «inngangsregel» eller «eskjatalogisk rettsregel» som fastslår hva som er nødvendig for å komme inn i Guds rike. I 3,15 brukes «rettferdighet» om Guds frelsesplan, og i 5,6 brukes det om Guds frelse, parallelt med «himmelriket». Her i v 20 dreier det seg om menneskers rettferdighet. De skriftlærde var teologer og jurister på heltid, med tolkning og anvendelse av loven som hovedoppgave. Men Jesus slår fast at hverken de eller deres leke støttespillere, fariseerne, representerte en rettferdighet som gir adgang til Guds rike. Disiplene må gjerne holde seg til deres lære, men ikke rette seg etter deres liv (23,3). Hvordan er det mulig å oppnå en større rettferdighet enn de skriftlærde og fariseerne? Saligprisningene som innleder Bergprekenen (5,3-12) har latt oss ane at det finnes et annet innsteg til det rette forhold til Gud. Som konklusjon på antitesene sier Jesus «Vær da fullkomne, slik deres himmelske Far er fullkommen» (5,48).

Antitesene

De seks antitesene innledes med en toleddet formel: «Dere har hørt det er sagt» (el. «det er sagt») og «men jeg sier dere». Denne formelen finner vi bare her. Tesen er en læresetning som siteres fra GT, og antitesen er Jesu egen læresetning om Guds vilje. Antitesenes oppgave

er å svare på spørsmålet om hva den nye rettferdighet innebærer. Her får vi det grunnleggende svar på spørsmålet om hvordan Jesu disipler kan leve slik at de er lys og salt i verden (5,13-16) og slik gjøre Guds vilje synlig.

V 21. «Du skal ikke slå i hjel» er det 5. bud, 2 Mos 20,13; jfr 5 Mos 5,17). Etter 2 Mos 21,12 ble overlagt drap og mord straffet med dødsstraff. I rabbinisk lovgivning var det en tendens til å begrense bruken av dødsstraff.

V 22. De skriftlærdes autoritet lå i å kunne vise til Loven: «Det står skrevet», jfr profetenes «Så sier Herren». Jesus sier: «Jeg sier dere!». Han taler på egne vegne, slik bare Gud gjør. Jesu ord har autoritet i seg selv. Slikt var selvsagt provoserende i de skriftlærdes ører. De tre bud Jesus gir, har form av rettsregler. Den første forbrytelse er å bli sin på sin bror. «Bror» går på en som tilhører samme familie- eller folkefelleskap. I Jesu samtid kan en ha tenkt på synagogen. En generasjon senere, når evangeliet skrives, kan en ha hørt det om brødre og søstre i den kristne menighet.

Jesus sidestiller det å bli sint på en annen, med mord. Det samme gjelder de to neste forbrytelser som nevnes: å skjelle ut en annen. Vi vet ikke sikkert om de to skjellsordene som nevnes har en stigning i forhold til hverandre. Det siste kan inneholde en anklage om ugudelighet (jfr Sal 14,1). Det høye råd var jødernes høyeste juridiske og religiøse rettsinstans. Med «helvetets ild» er vi utenfor menneskers rettsvesen. Bare Gud kan kaste i helvete (10,28 par). Det greske ordet «gehenna» brukes på Jesu tid om det helvete som venter etter Guds endelige dom. Ordet har opprinnelig tilknytning til Hinnoms dal, sør for Jerusalem. Det var byens søppelfylling, hvor en i førisraelsk tid ofret mennesker.

Med sin antitese vender Jesus oppmerksomheten fra den ytre handlingen til sinnelaget og holdningen som ligger til grunn for handlingen. Vi kan finne en tendens til det samme hos noen rabbinere. «Den som hater sin neste, se, han tilhører blodsutgyterne» (Rabbi Eliezer, ca år 90). Men ingen er så radikal som Jesus. Ingen kan bli stående for Gud, i møte med den rettferdighet som Jesus krever. Vi forstår at det her dreier seg om en forvandling som ikke kan oppnås ved egne anstrengelser. Når Jesus lenger ute i Bergprekenen taler om treet og frukten (7,16-20; jfr Joh 15,1-8), aner vi hva han ønsker å formidle til sine disipler.

V 23-24. Jesus utdyper antitesen med et eksempel fra et annet livsområde. Han forutsetter at også hans disipler bærer fram offer i templet. Av Apg 2,46 ser vi at urmenigheten i Jerusalem var med i tempelgudstjenesten. Etter Jesu død og oppstandelse gikk det ikke så lenge før den første kristengenerasjonen forstod at det ikke lenger var behov for offer fra menneskenes side (se Hebr 10,1-14). Etter ødeleggelsen av templet i år 70, var det slutt på alle ofringer. Jesus vil vise oss at ingen gudsdyrkelse har noen verdi dersom forholdet til våre medmennesker ikke er i orden (jfr profetene i GT: Mika 6,6-8; Jes 1,10-18). Vi som følger Jesus, er kalt til å leve i fred og forsoning med vår bror (og søster!)

V 24-26. I dette eksemplet er det tydeligvis en økonomisk uoverenskomst det dreier seg om. En er på vei til retten med en motpart som vil ha rettens kjennelse for innkreving av gjeld. Gjelden bør gjøres opp snarest, ellers kan fengslet bli endestasjonen på veien. Formuleringen i v 26 viser at gjeldsfengslet er et bilde på Guds evige dom. Vi er alle på vei mot Guds domstol, og da gjelder det at vi lever i samsvar med hans bud og ikke er i konflikt med våre medmennesker. Gud vil i dommen møte oss slik vi møtte våre medmennesker (6,14f; 18,23-35). Frukten forteller hva slags tre vi har med å gjøre.

Prekenen

Er det noe evangelium i denne teksten? Vi hører at Jesus krever en rettferdighet som overgår de skriftlærdes og fariseernes. Men det ser ikke ut til å være den rettferdighet som tilregnes oss for Jesu skyld (Rom 3,21f) som det tales om her. I stedet skjerpes de skriftlærdes lovtolkning til det bortimot uoppnåelige. I alle fall blir det uoppnåelig når vi i neste antitese leser at selv et begjærlig blikk er nok til å gjøre oss skyldige for Guds domstol.

Jesus innstifter ikke nye rettsregler for sivilsamfunnet. Intet samfunn vil kunne leve med en slik rettsorden. Heller ikke forordner han indrekirkelige domstoler som skal påse at de troende oppfyller menighetens krav til sine medlemmer. (Historien kjenner eksempler på slike forsøk!) Vi skal heller ikke tenke at her tegnes en gudsrikeetikk som i sin fullkommenhet enten er gitt for å avdekke våre synder, eller som alternativt skal motivere oss til å gjøre så godt vi kan. Det vil si: Teksten kan utmerket god fungere slik. Å avdekke når vi kommer i konflikt med Guds bud, er alltid noe Den hellige Ånd bruker Guds ord til. Og å la seg motivere av Jesu undervisning til å gjøre så godt en kan, er heller ikke noe vi skal tale negativt om. Men Bergprekenens, og også antitesenes hovedsak, er å beskrive det liv som kjennetegner Guds rike. Da taler vi ikke om det fullendte riket, men om det som skjer der hvor Guds rikes borgere lever midt i denne verden.

Jesu disipler tas ikke ut av verden, men er her for å være lys og salt der hvor de lever og bor (5,13-16). Skal vi tale sant om dette livet, må vi også på denne søndagen tale om nåden i Jesus Kristus, om at troens frimodighet er at vi for hans skyldt står rettferdige for Gud (Rom 3,21-26). Guds menighet lever ikke sitt liv i verden for å fortjene frelsen, men for å bære frelsens frukter. Drivkraften til et sant disippelliv er Guds nåde og syndenes forlatelse. Men i verdens mangfold av etikk og verdier, trenger vi Jesu beskrivelse av et liv som gjenspeiler Guds kjærlighet og Guds bud. Dette livet leves nettopp i spenningen mellom nådens tilgivelse og Jesu radikale krav til etterfølgelse. Det har vært kirkens vilkår fra starten av.

Skal dette bli livsnært, må vi løfte Jesu undervisning inn i vår hverdag og finne eksempler som kan nå den målgruppen vi har foran oss. Spenningen mellom ideal og virkelighet kjenner alle. Vår oppgave er å la evangeliet gjøre det mulig å la ideal og virkelighet møtes.

Svein Granerud

landsstyreleder, Den Norske Israelsmisjon

Svein.Granerud@normisjon.no